

ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย*

A STUDY OF GUIDELINE IN DEVELOPING THE POTENTIALITY OF THE BUDDHIST
MONKS TEACHING MORALITY IN SCHOOLS IN PHO TAK DISTRICT,
NONGKHAI PROVINCE

พระครูปิยธรรมวัตร ฉนทธมโม (แสงเวช)¹, พระครูจิรธรรมธัช²,
พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม³

Phrakhru Piyathamawat Sandadhammo (Sangvesh)¹, Phrakruchirathamthat²,
Phramaha Paitoon Siridhammo³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.^{1,2,3}

Email : 6502205018@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาสภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในประเทศไทย มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการที่ชัดเจน มีการนำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรม มีความรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการประเมินผล ทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมวิถีพุทธทั้งครูและนักเรียนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน 2. สภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอน ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยายภาคีในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียน ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน จำกัดด้านระยะเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ 1 คาบเท่านั้น ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน 3. แนวทางการ

พัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะต้องบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ผู้สอนควรวางแผนการสอนและจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศในการสอน ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน ควรให้ทางโรงเรียนมีการจัดเวลาในการสอนเพิ่มขึ้น ให้มีความเหมาะสม สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น พัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอน

คำสำคัญ : 1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพ 2. พระสอนศีลธรรม 3. โรงเรียน

ABSTRACT

The purposes of this research are (1) to study the potentiality of Buddhist monks teaching morality in schools of Thailand (2) to study the state of Buddhist monks teaching morality in Pho Tak District, Nongkhai Province and 3) to propose the guideline for developing the potentiality of the Buddhist monks teaching morality in schools in Pho Tak District, Nongkhai Province. This is qualitative research by studying documents and interviews. Data analysis was done using descriptive analysis.

the results of research are found that: 1. The development of the potentiality of Buddhist monks teaching morality in schools of Thailand is found that to provide the conference for planning to designate the policy and to make understanding related to carry out the projects clearly by leading the policy to the practice and encourage the learners to develop continuously and regularly and to encourage the Buddhist monks teaching morality to take responsibility for teaching the principle of Buddhadhama, to support the fund for providing activities and evaluation both learning and teaching and Buddhist activities both teachers and students and to support the fund for improving the learning and teaching to be sufficient and thoughtful for students' learning. 2. The state of the Buddhist monks teaching morality in schools in Pho Tak District is found that in the aspect of teaching the Buddhist subjects in accordance with the basic of educational curriculum, it lacks the integration of teaching media with the teaching contents. In the aspect of leading the students to practicing meditation, the Buddhist monks still lack of knowledge and ability to motivate students and the atmosphere in practicing is not ready and the sounds interrupt meditation practice. Teachers lack of teaching technique to be able to motivate students. In the aspect of teaching or reviewing Dhamma education for students, the teachers have limitation of the length of time in learning, mostly, the schools provide

the subject for the Buddhist monks to teach only one period for each week. While in the aspect of integrative teaching with the daily life, the development of teaching media is not modern, that is, lack of interesting, integration of other teaching medias to apply for teaching. 3. The way to develop the potentiality of the Buddhist monks teaching the morality in schools in Phon Tak District, Nongkhai Province is found that the aspect of Buddhist subject in accordance with the curriculum of the basic education should integrate the teaching medias with contents that are taught in compliance with curriculum. in the aspect of leading students to practice meditation, the teachers should provide teaching plan and provide activities for students' practice continuously in order to create the motivation and teaching atmosphere. In the aspect of teaching or reviewing Dhamma education for students, the schools should provide the increasing time for teaching to be suitable by using new modern teaching. In the aspect of teaching Buddhist subject integrated with daily life, teachers should prepare themselves for teaching increasingly and developing various teaching medias by agreeable with learners and teaching contents.

Keywords : 1. Guidelines for Potential Development 2. Moral Teachings 3. Schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา นั้น พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัท ซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วยเพราะพระสงฆ์สาวก เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การค้ำชู ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนื้อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก มีปณิธานในการเผยแผ่และไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ยังสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย เพราะสภาพของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต เกิดความเครียดและปรับตัวไม่ได้ การฆ่าตัวตาย ปัญหาล่วงละเมิดสิทธิ การกลั่นแกล้งรังแก ความรุนแรง และการทำธุรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหา ยาเสพติด การไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและอาชีพ เป็นต้นการเกิดปัญหาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยโดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชน อันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพราะช่วยให้คนมีศีลธรรมอันเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อความสุขความเจริญก้าวหน้าทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม การพัฒนาสังคมและประเทศชาติจะต้องส่งเสริมให้คนในชาติได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้องและยึดมั่นในหลักธรรม การที่จะให้คนนับถือและปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดความรู้เรื่องศาสนาธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต สถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้เห็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาเยาวชน มหาเถรสมาคมและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับได้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปัจจุบันมีพระสอนศีลธรรมจำนวน 24,000 รูป และจะต้องเพิ่มจำนวนขึ้นจนเพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา การบริหารจัดการโครงการนี้จึงมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น หากไม่มีการปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นก็จะพบกับปัญหาและอุปสรรคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้จะใช้เวลาแต่ก็ต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้น (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบภารกิจโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์คือ นักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจาก พระสอนศีลธรรมโดยตรงและคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรม ปรากฏว่า มีปัญหาด้านงบประมาณบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาจำกัด ขณะเดียวกัน ค่าตอบแทนพระสอนศีลธรรมประจำเดือนต่อรูปน้อยจึงขาดแรงจูงใจและความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น ทิศทางการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสอนศีลธรรม และบุคลากรภายในไม่ชัดเจน อีกทั้งการพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ก็ไม่มีการกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัดเชิงคุณภาพสำหรับวัดพัฒนาการของบุคลากร ไม่มีระเบียบรองรับการศึกษาต่อของพระสอนศีลธรรมที่ผ่านหลักสูตร ป.สศ. และไม่มีแนวทางหรือเป้าหมายการยกระดับพระสอนศีลธรรมที่ผ่านหลักสูตร ป.สศ. ไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอน ไม่มีระบบการสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ระบบสวัสดิการของบุคลากรส่วนภูมิภาคไม่เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจ หรือความมั่นคงในอาชีพ ระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยไม่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ในฐานะผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ซึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระ

สอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในประเทศไทย
- 3.2 ได้รู้สภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย
- 3.3 ได้แนวทางพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย จำนวน 26 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตหนองคาย หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 2) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ 3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ 4) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3) วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบบริบท 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในประเทศไทย พบว่า มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการที่ชัดเจน มีการนำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ มีการ

สนับสนุนให้พระสอนศีลธรรม มีความรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการประเมินผล ทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมวิถีพุทธทั้งครูและนักเรียนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

5.2 สภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอน ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยากาศในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียน ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน จำกัดด้านระยะเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ 1 คาบเท่านั้น ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน

5.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะต้องบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ผู้สอนควรวางแผนการสอนและจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศในการสอน ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน ควรให้ทางโรงเรียนมีการจัดเวลาในการสอนเพิ่มขึ้น ให้มีความเหมาะสม สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น พัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในประเทศไทย พบว่า มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการที่ชัดเจน มีการนำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรม มีความรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการประเมินผล ทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมวิถีพุทธทั้งครูและนักเรียนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิฑูรย์ วชิรญาโณ (น้อยศรี) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้าง หลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) ด้านการปฏิบัติ ไม่สามารถปฏิบัติตาม ขอบข่าย รูปแบบ รายวิชาในวิชาพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาได้ 3) ด้านการตรวจสอบสถานศึกษา ไม่ได้ให้ระเบียบการวัดผลประเมินผลขอสถานศึกษาแก่พระสอนศีลธรรม ทั้งไม่มีความรู้ความ

เข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริง 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข พระสอนศีลธรรม ไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางการบริหารในสถานศึกษา รวมถึงการพัฒนา รายวิชา ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาได้ ข้อเสนอแนะได้แก่ 1) ด้านการวางแผน ต้องมีการวางแผนการทำงานให้พระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบระเบียบ และต้องมีนโยบายในการหาพระที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ที่สุด 2) ด้านการปฏิบัติ ควรศึกษารูปแบบ ขอบข่ายรายวิชา เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตามการสอนหลักสูตรในการสอนได้ก่อนลงมือปฏิบัติ 3) ด้านการตรวจสอบสถานศึกษาควรมีเจ้าหน้าที่วัดผลประเมินผลที่ชำนาญให้แก่พระสอนศีลธรรม และมีการ ประเมินผลอย่างจริงจัง เพื่อจะได้ทราบถึง ความสำคัญของการเรียนว่าควรมีนาน้อย 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข ผู้บริหารควรจัดให้พระสอนศีลธรรมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางการบริหารในสถานศึกษา รวมถึงการพัฒนา รายวิชาในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนามากขึ้น

6.2 สภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอน ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยากาศในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียน ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ ด้านการเป็นผู้สอนหรือบทบาทธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน จำกัดด้านระยะเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ 1 คาบเท่านั้น ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน พระปลัดอนันต์ อนาวีโล (ดีเยี่ยม) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า นักเรียนบางกลุ่มไม่ให้ความสนใจ, ขาดการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน, พระสอนศีลธรรมบางรูปใช้เสียงในระดับต่ำ, พระสอนศีลธรรมบางรูปไม่มีการทดสอบก่อนเรียนหรือไม่ได้เตรียมการสอน และมีข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันจัดอบรมถวายความรู้แก่พระสอนศีลธรรม โดยมีเนื้อหาในการอบรมครอบคลุมเรื่องเทคนิคสำหรับการควบคุมห้องเรียน และจิตวิทยาการสอน และ พระสอนศีลธรรมควรใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ควรเน้นการสร้างบรรยากาศเพื่อให้ นักเรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มากกว่า การเรียนเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาจำนวนมาก พระสอนศีลธรรมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามในประเด็นที่สงสัยหรือไม่เข้าใจ โดยอาจใช้ช่วงเวลา 10-15 นาที ในช่วงท้ายชั่วโมงเรียน สำหรับการถาม-ตอบปัญหา พระสอนศีลธรรมและสถานศึกษาควรร่วมมือกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่ โดยอาจจัดให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา หรือเข้าค่ายพุทธบุตร เป็นประจำทุกปี เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง พระสอนศีลธรรมที่มีอายุมากควรใช้เครื่องขยายเสียงมาเป็นอุปกรณ์ช่วยสอน ควรนำสื่อการสอนที่ทันสมัยเข้ามาใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ มัลติมีเดีย และรูปภาพ

ต่างๆ มาใช้เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้เรียน ควรวัดระดับพื้นฐานความรู้ของกลุ่มผู้เรียนก่อนการจัดการสอน โดยใช้แบบทดสอบซึ่งเป็นข้อคำถามปลายปิดหรือข้อคำถามปลายเปิด แล้วจึงสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้สำหรับการวางแผนจัดการเรียนการสอน ปรับปรุงรูปแบบของข้อสอบหรือแบบทดสอบสำหรับการวัดผลและประเมินให้มีลักษณะของข้อคำถามที่สอบถามความเข้าใจในการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

6.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะต้องบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ผู้สอนควรวางแผนการสอนและจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศในการสอน ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่แก่นักเรียน ควรให้ทางโรงเรียนมีการจัดเวลาในการสอนเพิ่มขึ้น ให้มีความเหมาะสม สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น พัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์ประมวล ปภสสโร (นาคะเวช) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระสอนศีลธรรมที่สอนก็จะสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหลัก ซึ่งในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ก็จะมีตัวชี้วัด ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ต้องสอนให้เกิดการเรียนรู้ในระดับง่าย ๆ และพัฒนาขึ้นในระดับที่สูงขึ้น โดยการหมั่นฝึกฝนให้ปฏิบัติบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความเคยชินเป็นการปลูกฝังให้ให้มองเห็นคุณค่าประโยชน์และความสำคัญที่ได้จากการปฏิบัติจริง

7. องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะต้องบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ผู้สอนควรวางแผนการสอนและจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศในการสอน ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่แก่นักเรียน ควรให้ทางโรงเรียนมีการจัดเวลาในการสอนเพิ่มขึ้น ให้มีความเหมาะสม สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น พัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสอนศีลธรรมให้มากขึ้นโดยเน้นให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ในทักษะของความรู้และความสามารถ

8.1.2 จัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมโดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านการสอนมาฝึกอบรมในด้านการสอนให้พระสอนศีลธรรมเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8.1.3 ควรมีการจัดการพัฒนา พระสอนศีลธรรม เป็นประจำทุกปี และต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ทันสมัย

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 พระสอนศีลธรรมมีการพัฒนาคุณภาพการสอน เพื่อที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจที่ง่าย และเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการสอน โดยการพัฒนาการสอนด้วยการสร้างความรู้ในหลักสูตรการสอน เป็นสื่อสมัยใหม่ เช่น การสอนผ่านคลิปสั้น เพื่อที่จะเป็นการเรียนรู้ ยกตัวอย่างและเข้าใจง่ายของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ทันกับยุคสมัย

8.2.2 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีการใช้สื่อที่ทันสมัย และเครื่องมือที่ตอบสนองความต้องการการเรียนการสอน เพื่อที่จะเป็นการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยปัจจุบัน ให้เกิดน่าสนใจ ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม เพื่อสร้างการบูรณาการหลายด้านของการนำหลักสูตร กับสื่อสมัยใหม่ให้เด็กนักเรียนได้ผลประโยชน์สูงสุด

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรทำการศึกษาปัญหา และผลกระทบที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ว่ามีผลดีต่อการเรียนของเด็ก และโรงเรียนอย่างไร

8.3.2 ควรศึกษาในเชิงพัฒนาทักษะ เพื่อบูรณาการด้านการการสอน และเทคนิควิธีการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้เกิดความทันสมัย และสามารถเข้าถึงได้ง่าย

8.3.3 ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีผลต่อทักษะการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

8.3.4 ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของการเรียนการสอนที่มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน

8.3.5 ควรศึกษารูปแบบการสร้างสื่อการเรียน การสอน จริยธรรมในโรงเรียน เพื่อที่จะเป็นการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และเป็นหนึ่งเดียวกันทั่วประเทศ

9. เอกสารอ้างอิง

พระครูสมุห์ประมวล ปภสฺสโร (นาคะเวช). (2561). การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระปลัดอนุนวัฒน์ อนาวีโล (ดีเอี่ยม). (2561). **ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิทยา วชิรญาโณ (น้อยศรี). (2561). **การบริหารจัดการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). **แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรมในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับที่ 11 (2555-2559).** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : หจก.เซนปรีนติ้ง.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **คู่มือพระสอนศีลธรรม ปีงบประมาณ 2560.** นนทบุรี : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรีนติ้ง.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเอาใจใส่ในงานการให้คำปรึกษาและมีเมตตาอย่างยิ่งของ พระครูจิรธรรมธัช, รศ.ดร. ประธานที่ปรึกษา และพระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจสอบพร้อมต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย